

не самоуправління “зверху”, без урахування “меж найближчого розвитку учнівської демократії”, часто наштовхуються на відсутність готовності і зацікавленості учнів, на їхнє небажання використовувати свої права і брати на себе відповідальність за наслідки того, що відбувається в школі і суспільстві [5]. Також є необхідним створення системи інформування молоді з актуальних питань шкільного життя, насамперед, з тих, які безпосередньо зачіпають їхні інтереси, що є необхідною умовою залучення їх до прийняття відповідних управлінських рішень, реалізації їхніх прав і обов’язків.

Формуванню правової культури сприятиме розробка й реалізація учнями інноваційних соціальних проектів, набуття ними позитивного досвіду колективного вирішення реальних соціально-правових проблем у школі і найближчому оточенні. Йдеться і про забезпечення реальної безпеки учасників освітнього процесу. Проведені нами опитування у школах м. Донецьк і Донецької області (в межах дослідження проблеми толерантності і запобігання насильству в школі і суспільстві) показали, що учні не відчують себе у повній безпеці у своїх школах.

Висновки. Вивчення й аналіз науково-педагогічних досліджень і міжнародного досвіду правового виховання свідчать про необхідність включення курсу “Правознавство” до переліку предметів обов’язкового вивчення в загальноосвітніх школах, як на базовому, так і на профільному рівнях, розробки відповідного змісту навчання і виховання, сучасних форм, методів і засобів навчання (в тому числі і дистанційного), а також створення відповідного правового середовища у школі, яке б дало змогу цілеспрямовано формувати інтелектуальну, емоційно-психологічну і діяльнісну складові правової культури української молоді.

Література

15. Азархин А.В. Мироззрение и эстетическое развитие личности / А.В. Азархин ; [отв. ред. В.П. Михалев] ; АН УССР, Ин-т философии. – К. : Наукова думка, 1990. – 192 с.
16. Бех І.Д. Законопростір сучасного виховного процесу / І.Д. Бех // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 10–13.
17. Іова В.Ю. Формування правової культури особистості на засадах духовності / В.Ю. Іова // Шкільна бібліотека. – 2005. – № 9.
18. Сливка С.С. Сучасна особа юриста : монографія / С.С. Сливка. – Л. : Світ, 2006. – 334 с.
19. Степанов Е. Воспитание в начале XXI века: тенденции развития / Е. Степанов // Воспитание школьников. – 2002. – № 2. – С. 8–14.

КАБАНСЬКА О.С.

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Інтенсивний розвиток суспільства зумовлює постійні зміни в усіх сферах життєдіяльності людини. У таких умовах особливої суспільної значущості набуває здатність учителів правильно визначати найбільш імовірний перебіг подальшого розвитку основних педагогічних процесів і явищ, а також самих суб’єктів навчально-виховної взаємодії. А це значить, що педагогічне прогнозування перетворилося у важливу професійну функцію

шкільного педагога, а здатність до її реалізації стала одним з основних показників його професіоналізму.

Установлено, що проблему педагогічного прогнозування науковці почали досліджувати досить давно. Так, методологічні й загальнотеоретичні основи цього соціального феномену визначено у працях Г. Авенесова, П. Анохіна, А. Белкіна, І. Бестужева-Лади, Б. Гершунського, Б. Ломова, С. Рубінштейна, І. Слободчикова. На необхідності проведення вчителем педагогічного прогнозування наголошували у своїх розробках видатні педагоги П. Блонський, П. Каптерев, А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Щацький. Специфічні особливості здійснення процедури педагогічного прогнозування в системі освіти розкрито у дослідженнях С. Бакульова, Т. Димової, Л. Тишкіної, Н. Шалімової та інших.

Зокрема, В. Сухомлинський звертав увагу на те, що наукове прогнозування дає змогу педагогу більш-менш чітко визначити, до яких наслідків приведуть ті чи інші його професійні дії, і на цій основі закласти в людину “ті зерна, які зійдуть через десятиріччя”. Причому, на його думку, без засвоєння вмінь прогнозування вчитель узагалі не зможе здійснювати ефективний вплив на розвиток особистості учня. Тому В. Сухомлинський стверджував, що саме у здатності педагога науково передбачити імовірнісні результати своєї професійної праці виявляється “суть культури педагогічного процесу” [2, с. 14].

У сучасних умовах трансформування вітчизняної системи освіти та її переорієнтації на задоволення індивідуальних інтересів і потреб кожного учня як унікальної особистості, формування в нього основних життєвих компетентностей професійна робота актуалізується значення процедури педагогічного прогнозування, що дає змогу виявити нові можливості та резерви в особистісному зростанні школярів. Отже, враховуючи цінність проведених досліджень у галузі педагогічного прогнозування, треба все ж таки відзначити необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямі, що зумовило тими завданнями, які постають сьогодні перед шкільними закладами.

Метою статті є визначення поняття педагогічного прогнозування та розкриття його ролі у професійній діяльності вчителя.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що прогнозування в педагогічній сфері вчені розуміють як: 1) процес отримання випереджальної інформації про визначений об’єкт, що ґрунтується на доведених наукових положеннях [2]; 2) спеціальний вид діяльності вчителя, в основу якої покладено психологічні процеси педагогічного мислення та уяви [6]; 3) спеціальний вид прогнозування, яке генерує дані про майбутнє об’єкта дослідження [9]; 4) сукупність умінь передбачати результат освітнього досвіду, конструювати динамічну модель розвитку певного педагогічного явища чи суб’єкта навчально-виховного процесу [7]; 5) спеціально організований комплекс наукових досліджень, спрямований на отримання достовірної, випереджальної інформації про розвиток та відповідність педагогічних об’єктів з метою оптимізації змісту, методів, засобів, організаційних

форм навчально-виховної діяльності [1]; 6) науково обґрунтована діяльність, що зорієнтована на дослідження можливих перетворень, тенденцій розвитку та перспектив педагогічної діяльності [5].

Ми підтримуємо точку зору, відповідно до якої педагогічне прогнозування являє собою процес отримання випереджальної інформації про визначений об'єкт, що спирається на науково обґрунтовані положення та методи. Об'єктами прогнозування при цьому можуть виступати клас, окремих учень, знання, відносини школярів тощо [4]. Важливо також відзначити, що прогнозування в педагогічній галузі відрізняється від аналогічної процедури в багатьох інших сферах професійної діяльності тим, що вчитель повинен не просто правильно прогнозувати, що буде відбуватися з "об'єктом" його праці, а й забезпечити оптимальний педагогічний вплив на його подальший розвиток. Адже шкільний педагог має справу з унікальною індивідуальністю, яка характеризується певними індивідуальними потребами, інтересами й якостями та перебуває у стані інтенсивного особистісного становлення. У світлі цього від учителя вимагається вміння визначити перспективні плани змін не тільки у знаннях і вміннях школярів, а й у сформованості їх персональних властивостей, а головне – на основі цих прогнозів забезпечити оптимальний педагогічний вплив на суб'єктів педагогічної взаємодії.

Результатом процедури прогнозування є прогноз, який являє собою судження про подальший перебіг чи розвиток об'єкта на основі наявних даних. З'ясовано, що в наукових працях визначено різні типології педагогічних прогнозів.

Так, за різними ознаками П. Лакіс класифікує ці прогнози на такі групи: аналітичні й синтетичні, динамічні та статистичні, дедуктивні й індуктивні, номологічні та фактологічні. Так, аналітичні прогнози формулюються на основі вивчення теорії за допомогою аналізу – методу дослідження об'єкта шляхом виділення й вивчення його складових. Синтетичні – пов'язані з визначенням нових теоретичних положень на основі формулювання умовиводів. Динамічні прогнози описують певний процес у деякий момент у майбутньому. Статистичні – прогнозують існування певних невідомих об'єктів без конкретизації часових параметрів. Дедуктивні прогнози визначаються за допомогою процедури дедукції, коли часткове положення виводиться із загального за допомогою використання правил логіки. Індуктивні прогнози формулюються на основі індукції, коли на основі належності елемента чи частини педагогічного феномену певному класу об'єктів робиться висновок про його належність цьому класу загалом. Результатом номологічних прогнозів є нові уявлення, які можуть у майбутньому отримати емпіричні підтвердження. Фактологічні прогнози пов'язані з опрацюванням наявних фактів [3, с. 120–128].

У науковій праці А. Присяжної також визначаються різні класифікації педагогічних прогнозів. Так, за мірою узагальненості розрізняють такі прогнози: цільові, планові, програмні та проектні. Зокрема, цільові прогнози зорієнтовані на визначення ідеально передбаченого результату педаго-

гічної діяльності. Плановані прогнози реалізуються за допомогою створення узагальненої форми груп дій, заходів для досягнення мети. Програмні прогнози вимагають проведення послідовності певних заходів з метою реалізації представлених планів. Проектні прогнози передбачають продумування окремих аспектів розробки програм. На думку дослідниці, за періодом упередження проекти можуть бути оперативними, короткостроковими, середньостроковими, довгостроковими, тривалими. Так, оперативні прогнози реалізуються з терміном випередження до одного уроку, короткострокові – до одного тижня, середньострокові – до одного місяця, довгострокові – до одного семестру, тривалі – до одного року. За рівнем достовірності виокремлюють достовірні, імовірнісні, недостовірні й саморуйнівні прогнози. Пояснимо, що достовірні прогнози є адекватними цілям діяльності, вони забезпечують збіг прогнозу й результату. Імовірнісні прогнози адекватні цілям з точністю до 51–75%. Недостовірні прогнози забезпечують до 26–50% точності. Саморуйнівні прогнози вважаються неадекватними, адже вони забезпечують тільки до 25% точності [5, с. 63–65].

Висновки. Ураховуючи, що вміння реалізовувати педагогічне прогнозування є необхідним компонентом професіоналізму вчителя, у процесі здійснення його професійної підготовки необхідно значну увагу приділяти цьому аспекту. Ми висловили припущення, що оволодіння майбутніми вчителями прогностичними вміннями успішно реалізується через дотримання таких умов: 1) проведення зі студентами спеціальної роз'яснювальної роботи з метою розкриття їм сутності та значення прогнозування в роботі вчителя, ознайомлення з визначеною вище процедурою педагогічного прогнозування й методами її реалізації; 2) організації для майбутніх учителів різноманітних тренінгів, ділових ігор, практичних занять, на яких розв'язуються завдання прогностичного характеру, що дає змогу розвивати вказані вміння в умовах, максимально наближених до реальної професійної діяльності; 3) залучення студентів під час проходження педагогічної практики до виконання системи розроблених завдань практичного характеру, зорієнтованих на прогнозування особистісного розвитку учнів, тенденцій розвитку педагогічного процесу та інших педагогічних об'єктів за допомогою визначеної вище процедури. Для перевірки цього припущення проводиться формувальний експеримент, позитивні проміжні результати є підставою для його подальшого продовження.

Література

1. Гершунский Б.С. Дидактическая прогностика = Didaktika prognostika: некоторые актуальные проблемы теории и практики / Б.С. Гершунский, Я. Пруха. – К. : Вища школа, 1979. – 240 с.
2. Загвязинский В.И. Педагогическое предвидение / В.И. Загвязинский. – М. : Знание, 1987. – 80 с.
3. Лакис П.П. Методологические и логические аспекты прогнозирования / П.П. Лакис. – Рига : Зинатне, 1985. – 216 с.
4. Педагогика : учеб. пособ. / [В. Сластенин, И. Исаев, А. Мищенко, Е. Шиянов]. – 3-е изд. – М. : Школа-Пресс, 2000. – 512 с.
5. Присяжная А.Ф. Педагогическое прогнозирование в системе непрерывного педагогического образования (методология, теория, практика) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / А.Ф. Присяжная. – Челябинск, 2006. – 380 с.
6. Севатюк М.С. Формування прогностичних знань та умінь у студентів педагогічних факультетів (спеціальність “Початкове навчання”) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / М.С. Севатюк. – К., 2000. – 211 с.

7. Словарь-справочник педагогических инноваций в образовательном процессе / [сост. Л.В. Трубайчук]. – М. : Восток, 2001. – 81 с.
8. Сухомлинский В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский. – М. : Политиздат, 1985. – 272 с.
9. Шапарь В.Б. Практическая психология. Инструментарий / В.Б. Шапарь, А.В. Тимченко, В.Н. Швыдченко. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 688 с.

КЕНДЗЬОР П.І.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МІСЦЕВІЙ ГРОМАДІ ЯК ФОРМА ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Важливим завданням шкільної історії та суспільних дисциплін у сучасному полікультурному світі є навчання молоді застосовувати загальноприйняті соціально-моральні норми та принципи відповідно до конкретної ситуації, забезпечивши їх інструментарієм, що працює в різних проблемних ситуаціях і в різних культурах.

Відповідно сучасний процес навчання історії має спрямовуватися на вироблення в учнів уявлення про багатоманітність інтерпретацій подій історії й сучасності; формування компетентностей критичного аналізу явищ, фактів, альтернатив суспільного розвитку та різноманітних джерел інформації; формування ціннісних орієнтацій на основі особистісного осмислення соціального, духовного, морального досвіду минулого й сучасного, поваги до фундаментальних прав людини, толерантного ставлення до культури та історичного досвіду інших народів.

Слід констатувати значну увагу вітчизняної педагогічної науки до теоретичних засад моделювання та функціонування виховної системи навчального закладу. Зокрема, теоретичні питання виховання етнічної толерантності та багатокультурності досліджували О. Гуренко, Н. Лавриченко, Л. Редькина, Н. Ришак. Перспективи запровадження засад полікультурності в системі середньої освіти в Україні розглядали І. Бессарабова, Н. Воробйов, О. Гриценко, В. Подкопаєв, О. Сухомлинська.

Беручи до уваги сучасні освітні та суспільні тенденції та потреби, загальноосвітня школа потребує гнучкої системи впровадження інновацій у зміст і методику навчання й виховання, створення практичних керівництв та дієвих практик діяльності учнівської молоді в багатокультурному середовищі.

Метою статті є аналіз однієї з ефективних технологій полікультурного виховання учнівської молоді – історико-пошукової діяльності учнів у місцевій громаді. Як зазначає К. Чорна, “методи, форми, технології виховання – це не самоціль, процес виховання свідомого громадянина буде успішним насамперед завдяки чітким уявленням педагогів про те, ... для життя в якій країні готуємо підрастаюче покоління, від повторення яких помилок минулого його варто застерегти і що для цього потрібно зробити” [6, с. 27].

Дослідження історії місцевої громади є цінним ресурсом полікультурного виховання. Воно може відбуватися у процесі вивчення навчальних дисциплін суспільно-гуманітарного циклу в загальноосвітній школі, а також ефективно використовуватися в позакласній виховній роботі.